

ACTUAL DIRECTIONS OF FORMING ECONOMIC COMPETENCE IN STUDENTS IN HIGHER EDUCATION

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ВНЗ

Morozova M.M. / Морозова М.М.

Public institution „Lugansk Taras Shevchenko National University”,
Starobelsk, Gogol 1, 92700

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, м. Старобільськ, пл.
Гоголя 1, 92700

Анотація. В роботі акцентовано увагу та обґрунтовано передумови розвитку вищої освіти в Україні пов'язані із необхідністю переходу до нових засад формування та розвитку економічних знань, які базуються на історико-культурних і духовно-моральних традиціях українського народу, орієнтовані на поглиблений аналіз економічних процесів, що сприяють формуванню основ соціально орієнтованої економіки; формуванням сучасних економічних поглядів у майбутніх фахівців.

Ключові слова: економічна компетентність, формування, проблема, студенти, особистість, освіта, ВНЗ, пізнавальна діяльність, особистісно орієнтованої взаємодії.

Вступ. Економічна складова освіти дозволяє особистості засвоїти засоби зваженої оцінки ресурсів і цінностей людського капіталу, а також способи компетентного вибору нею свого життєвого шляху. Тому удосконалювання економічної освіти сьогодні стає не тільки потребою, але й наймогутнішим фактором суспільного прогресу в усьому світі. Сьогодні всі випускники ВНЗ опиняються у світі ринкових відносин. Від рівня сформованості їх економічної компетентності, незалежно від роду діяльності, багато в чому будуть залежати вирішення проблем економічної стабільності суспільства, їх успішна соціалізація й адаптація, що незмінно приведе й до політичної стабільності, як в нашій країні, так й у світі в цілому.

Результати дослідження. Основною метою розвитку економічної компетентності студентів учені визначають підвищення конкурентоспроможності випускника, що дозволяє йому найбільше повно реалізувати себе в економічній діяльності. Виконання настільки складного завдання щодо розвитку економічної компетентності особистості студента неможливо забезпечити фрагментарними змінами традиційної системи освіти, що склалася. Потрібні радикальні зміни як у системі пізнавальної діяльності, так і у змісті, методах, засобах, організаційних формах і педагогічних умовах навчального середовища з урахуванням різноманітних особливостей особистості студента.

Зведені дані щодо наукових праць сучасних українських та зарубіжних дослідників, у яких у той чи інший спосіб вирішується проблема формування економічної компетентності особистості, представлені у таблиці 1.

З даної таблиці ми бачимо, що економічна компетентність студентів виступає об'єктом наукового пошуку переважної більшості дослідників. Науковці також зосереджують свою увагу на формуванні економічної культури студентів, наголошуючи при цьому, що економічна компетентність у даному випадку виступає її основоположним компонентом. Предметом наукового

Таблиця 1

Характеристика наукових праць українських та зарубіжних дослідників щодо формування економічної компетентності особистості [1-17]

№	Автор, наукових праць	Об'єкт дослідження	Предмет аналізу	Цільова аудиторія
1	Балашова Ю. Педагогічні умови формування економічної культури у майбутніх офіцерів-прикордонників	процес економічної підготовки	педагогічні умови ефективного формування економічної культури	майбутні офіцери-прикордонники
2	Бурлаєнко Т. Зміст і структура економічної компетентності майбутніх менеджерів освіти	економічна компетентність	зміст і структура економічної компетентності	майбутні менеджери освіти
3	Дивак В. Розвиток економічної компетентності директорів загальноосвітніх навчальних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій	розвиток економічної компетентності	технологія розвитку економічної компетентності засобами ІКТ у системі підвищення кваліфікації	директори загальноосвітніх навчальних закладів
4	Надточієва О. Формування економічної культури особистості старшокласників з використанням засобів мистецтва	процес формування економічної культури особистості	шляхи формування економічної культури особистості старшокласника з використанням засобів мистецтва	учні старших класів загальноосвітніх шкіл
5	Овсюк Н. Формування основ економічної компетентності старшокласників у процесі навчання географії та економіки	процес вивчення географії та основ економіки в загальноосвітніх навчальних закладах	економічна компетентність і принципи відбору змісту навчального матеріалу з географії та основ економіки в процесі навчання старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах	учні старших класів загальноосвітніх шкіл
6	Паламарчук О. Соціально-психологічні умови формування еколого-економічної культури підприємств,	еколого-економічна культура підприємця на сучасному етапі розвитку	соціально-психологічні чинники становлення еколого-економічної культури	підприємці

№	Автор, наукових праць	Об'єкт дослідження	Предмет аналізу	Цільова аудиторія
		українського суспільства	підприємців	
7	Тушко К. Педагогічні умови формування економічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників	професійна підготовка майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах	педагогічні умови формування економічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки	майбутні офіцери-прикордонники
8	Масаїлов А. Комп'ютерний супровід формування економічної компетентності у студентів закладів середньої професійної освіти	система професійної підготовки студентів закладів середньої професійної освіти	процес комп'ютерного супроводу формування економічної компетентності у студентів закладів середньої професійної освіти	студенти закладів середньої професійної освіти
9	Назарова О. Формування економічної компетентності в учнів професійного ліцею у навчальному процесі	процес формування економічної компетентності в учнів професійного ліцею	зміст, форми, методи й засоби формування економічної компетентності в учнів професійного ліцею у навчальному процесі	студенти професійного ліцею
10	Пузієнко Ю. Формування економічної компетентності студентів в освітньому процесі ВНЗ	економічна компетентність як інтегративна особистісна якість	процес формування економічної компетентності студентів	студенти ВНЗ
11	Таїров О. Формування економічної компетентності майбутніх журналістів у ВНЗ	система економічної підготовки фахівців у ВНЗ	зміст, форми, методи й засоби формування економічної компетентності у майбутніх журналістів у навчальному процесі	майбутні журналісти
12	Ткачова О. Формування економічної компетентності фахівця у системі додаткової	процес додаткової професійної освіти фахівця	формування економічної компетентності фахівця у процесі додаткової професійної освіти	студенти інституту підготовки й підвищення кваліфікації кадрів лісового комплексу

№	Автор, наукових праць	Об'єкт дослідження	Предмет аналізу	Цільова аудиторія
	професійної освіти			
13	Фалевич Л. Формування економічної компетентності учнів професійних училищ у сучасних умовах	процес професійної підготовки фахівців у професійних училищах	формування економічної компетентності учнів професійних училищ у сучасних умовах	студенти професійних училищ
14	Хлопова О. Формування економічної компетентності майбутнього вчителя технології й підприємництва	професійна підготовка майбутнього вчителя технології й підприємництва у педагогічному ВНЗ	формування економічної компетентності майбутнього вчителя технології й підприємництва	майбутні вчителі технології й підприємництва
15	Скорко О. Актуальність формування економічної компетентності майбутніх вчителів технологій	економічна компетентність, економічні знання, практичні вміння і навички	рівень мотивації та позитивного емоційного ставлення до економічної діяльності, досвід реальної діяльності та творчості у вирішенні нестандартних економічних ситуацій	майбутні вчителі технологій
16	Приступа В. Використання кейс-методу у формуванні економічної компетентності майбутніх інженерів радіозв'язку	економічна компетентність	використання кейс-методу у формуванні економічної компетентності	майбутні інженери радіозв'язку
17	Вітер С. Критерії, показники та рівні сформованості економічної компетентності молодших спеціалістів	економічна компетентність	критерії, показники та рівні сформованості економічної компетентності	молодші спеціалісти
18	Говорун Т. Гендерні аспекти економічної соціалізації	економічна соціалізація	гендерні аспекти економічної соціалізації	студенти педагогічних університетів
19	Денісова О. Структура економічної свідомості особистості	економічна свідомість	структура економічної свідомості особистості	студенти ВНЗ

№	Автор, наукових праць	Об'єкт дослідження	Предмет аналізу	Цільова аудиторія
20	Ковтун Г., Мартиненко О. До питання формування економічної компетентності учні	економічна компетентність	дидактичні умови	учні загальноосвітніх шкіл
21	Єфременко Т. Рівень економічної культури пересічного громадянина України	економічна культура	рівень сформованості економічної культури	громадяни України, фахівці різних галузей
22	Лобко О. Роль економічної культури в інституційному перетворенні економічних відносин	економічна культура	система соціально-економічних відносин, що супроводжується якісними змінами культурних форм у господарській діяльності індивідів	фахівці різних галузей
23	Кострюкова О. Безперервність розвитку економічної культури особистості у системі освіт	економічна культура	чинники формування економічної культури	керівники навчальних закладів

аналізу вітчизняних та зарубіжних дослідників є педагогічні умови, технології й моделі формування економічної компетентності й економічної культури у майбутніх фахівців різних галузей, різноманітні форми, методи та засоби навчання, які ефективним чином сприяють формуванню досліджуваного явища у студентів у навчально-виховному процесі закладу освіти. При цьому об'єктом педагогічного впливу виступають різні верстви населення: учні загальноосвітніх шкіл, студенти технічних училищ й професійних ліцеїв, студенти ВНЗ різних спеціальностей, майбутні економісти, офіцери, інженери, журналісти, вчителі економічних дисциплін, керівники закладів освіти тощо.

Зрозуміло, що проаналізовані у статті праці сучасних вітчизняних й зарубіжних фахівців, у яких у тій чи іншій спосіб вирішується проблема формування економічної компетентності студентів ВНЗ, аж ніяк не складають вичерпний перелік. На увагу у контексті нашого дослідження також заслуговують роботи Ю. Балашової, де розроблено педагогічні умови формування економічної культури у майбутніх офіцерів-прикордонників [1], Т. Бурлаєнко, яка аналізує зміст і структуру економічної компетентності майбутніх менеджерів освіти [3], Т. Єфременко, яка досліджує рівень економічної культури пересічного громадянина України [6], О. Паламарчук, яка вивчає соціально-психологічні умови формування еколого-економічної культури підприємців [12], К. Тушко стосовно розробки педагогічних умов формування економічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників [17] та ін.

Висновки. Отже, проведений теоретичний аналіз стану розробки проблеми формування економічної компетентності у студентів ВНЗ у сучасній педагогічній теорії та практиці дозволяє нам зробити наступні висновки:

1. У новому тисячолітті, коли ринкові відносини почали відігравати ані найсуттєвішу роль у життєдіяльності світового співтовариства, наукова думка вітчизняних та зарубіжних дослідників прикута до вирішення проблеми формування економічної компетентності майбутніх фахівців різних галузей. Вчені наголошують на тому, що розуміння суті економіки, інформаційно-комунікаційних технологій та техніко-виробничого процесу як пріоритетних основ розвитку глобальних соціально-економічних процесів та осмислення техніко-людських відносин у суспільстві на сьогоднішній день є необхідними умовами існування кожної окремої особистості у сучасному мінливому глобальному світі.

2. У своїх працях науковці приділяють увагу розробці педагогічних технологій та моделей формування економічної компетентності майбутніх фахівців, обґрунтовують необхідність впровадження у навчально-виховний процес закладів освіти новітніх форм та методів навчання та виховання й експериментальним шляхом доводять їх ефективність у навчально-виховному процесі.

3. Переважна більшість вітчизняних та зарубіжних дослідників поділяють думку про те, що у процесі формування економічної компетентності особистості слід опиратися на такі наукові підходи, як компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, проектний, контекстний та імітаційно-моделюючий, завдяки яким навчальний матеріал засвоюється в активно-діяльнісній інтерактивній формі, що сприяє оволодінню досвідом реалізації економічного мислення у ситуаціях, наближених до реальних ринкових ситуацій.

4. У проаналізованих наукових працях дослідники наголошують на тому, що створення у студентів позитивної мотивації у процесі досягнення певного рівня економічної культури; професійно-орієнтована інноваційна спрямованість освітнього процесу у закладі освіти; організація особистісно орієнтованої взаємодії (викладач – студент); залучення студентів до науково-дослідної роботи в процесі формування економічної культури; організація різних видів економічної діяльності, спрямованої на формування економічного мислення й економічно значущих якостей особистості фахівців; професійна спрямованість у процесі організації і проходження виробничої практики, у позааудиторній, індивідуальній роботі студентів з урахуванням специфіки економічної діяльності; забезпечення випереджального рівня освіти студентів стосовно поточних проблем економічної діяльності у сфері освіти; насичення освітнього процесу економічною інформацією; збагачення міжпредметної взаємодії економічних та фахових дисциплін; використання розвиваючого потенціалу проектного навчання є необхідними педагогічними умовами, які сприятимуть процесу ефективного формування економічної компетентності майбутніх фахівців.

5. На жаль, лише поодинокі праці, здебільшого у вигляді окремих

наукових статей, присвячені вирішенню проблеми формування економічної компетентності студентів неекономічного профілю загалом, та гуманітарних спеціальностей зокрема. Така ситуація свідчить про необхідність ретельного вивчення означеної проблеми, наукового обґрунтування педагогічних умов формування економічної компетентності студентів даних спеціальностей, пошуку відповідних форм та методів навчання й виховання, які сприятимуть ефективному формуванню досліджуваного явища у студентів гуманітарних спеціальностей.

Література

1. Балашова Ю. В. Педагогічні умови формування економічної культури у майбутніх офіцерів-прикордонників : дис. канд. пед. наук : 20.02.02 / Балашова Юлія Валеріївна. – Хмельницький, 2002. – 188 с.
2. Бондаренко О. В. Формування культури економічного мислення майбутніх учителів географії як педагогічна проблема / О. В. Бондаренко // Педагогіка вищ. та серед. шк. : зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 32. – С. 277 – 281.
3. Бурлаєнко Т. І. Формування економічної компетентності майбутніх менеджерів освіти засобами ігрових форм навчання : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Бурлаєнко Тетяна Іванівна. – К., 2013. – 190 с.
4. Василевич С. В. Формування та розвиток національної господарсько-економічної культури в умовах ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.01.01 / С. В. Василевич. – К., 2003. – 20 с.
5. Дивак В. В. Розвиток економічної компетентності директорів загальноосвітніх навчальних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / В. В. Дивак. – К., 2010. – 20 с.
6. Єфременко Т. О. Економічна культура населення сучасної України (за матеріалами експертного опитування) / Т. О. Єфременко // Соціол. : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 4. – С. 174 – 194.
7. Костишин Е. І. Економічна культура у контексті загальної культури особистості / Е. І. Костишин // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2008. – № 6. – С. 217 – 226.
8. Лук'яненко Д. Г. Інноваційний ресурс економічного розвитку України : інтелектуальна місія університетів / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник // Вища шк. – 2011. – № 12. – С. 74 – 86.
9. Майструк І. М. Економічна культура молоді за умов становлення ринкових відносин в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук : 22.00.04 / І. М. Майструк. – К., 2009. – 20 с.
10. Москаленко В. В. Економічна культура особистості як чинник її соціальної адаптації / В. В. Москаленко, О. О. Міщенко // Соц. психологія. – 2007. – № 5. – С. 57 – 73.
11. Нестерова Л. В. Формування економічної культури кваліфікованого робітника / Л. В. Нестерова // Проф.-техн. освіта. – 2010. – № 1. – С. 34 – 37.
12. Паламарчук О. М. Соціально-психологічні умови формування еколого-

економічної культури підприємця : дис. канд. психол. наук : 19.00.05 / Паламарчук Ольга Миколаївна. – К., 2006. – 288 с.

13. Разуменко Д. О. Формування економічної культури майбутніх учителів у фаховій підготовці : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Разуменко Дмитро Олегович. – Х., 2006. – 211 с.

14. Рижиков В. С. Методика формування економічної культури у процесі підготовки майбутніх юристів : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Рижиков Вадим Степанович. – Кіровоград, 2006. – 233 с.

15. Россоха М. Ю. Економічна культура студента та умови її формування / М. Ю. Россоха // Нова пед. думка. – 2012. – № 1. – С. 88 – 91.

16. Сур'як А. В. Економічна культура в умовах ринкової трансформації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.01.01 / А. В. Сур'як. – К., 2001. – 20 с.

17. Тандир Л. В. Формування економічної культури студентів промислово-економічного коледжу в професійній підготовці : дис. канд. наук : 13.00.04 / Тандир Лариса Володимирівна. – К., 2009. – 182 с.

18. Тушко К. Ю. Педагогічні умови формування економічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Тушко Клавдія Юріївна. – Хмельницький, 2009. – 264 с.

19. Шпак О. Т. Соціально-педагогічні аспекти формування економічної культури студентів вищих навчальних закладів / О. Т. Шпак, С. Д. Булашенко // Молодь і ринок. – 2012. – № 2. – С. 23 – 27.

Abstract. *The work emphasizes the background and the reasons for the development of higher education in Ukraine related to the need for the transition to new principles of the formation and development of economic knowledge based on the historical, cultural and spiritual and moral traditions of the Ukrainian people, focused on in-depth analysis of economic processes that contribute formation of the foundations of a socially oriented economy; the formation of modern economic views of future specialists.*

Key words: *economic competence, formation, problem, students, personality, education, higher education, cognitive activity, personally oriented interaction.*

Статья отправлена: 11.04.2018 г.

© Морозова М.М.